

Προστασία των Ίντερσεξ Ατόμων στην Ευρώπη

Ένα εγχειρίδιο για πολιτικούς και νομοθέτες

Dan Christian Ghattas

ΛΙΣΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

Με τη χρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

English Original Version:

Αυτή η έκδοση πραγματοποιήθηκε με την οικονομική υποστήριξη του Προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Δικαιώματα, Ισότητα & Πολιτειότητα / Rights, Equality & Citizenship (REC) 2014 – 2020». Το περιεχόμενο αυτής της έκδοσης είναι αποκλειστική ευθύνη της ILGA-Europe και με κανέναν τρόπο δεν αντανακλά τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

ΛΙΣΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ - ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

1. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΙΝΤΕΡΣΕΞ ΑΝΘΡΩΠΩΝ	4
2. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΙΝΤΕΡΣΕΞ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ.....	4
3. ΥΓΕΙΑ.....	5
4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	6
5. ΕΓΚΛΗΜΑ ΜΙΣΟΥΣ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΜΙΣΟΥΣ	7
6. ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ ΔΕΙΚΤΗ ΦΥΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ	7
7. ΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΦΥΛΟΥ	8
8. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ	8
9. ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ: ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΚΕΝΩΝ	8
10. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	9

1. Προστασία της ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ των ίντερσεξ ανθρώπων

Προκειμένου να διασφαλιστεί το δικαίωμα των ίντερσεξ ατόμων στην υγεία, τον αυτοπροσδιορισμό και τη σωματική ακεραιότητα, τα κράτη θα πρέπει να δημιουργήσουν νόμους οι οποίοι ρητά:

- να απαγορεύουν οποιοσδήποτε μη αναστρέψιμες, μη επείγουσες χειρουργικές ή άλλες παρεμβάσεις, εκτός εάν το ίντερσεξ άτομο έχει παράσχει προσωπική, ελεύθερη και πλήρως ενημερωμένη συναίνεση.
- να θεσπίσουν επαρκείς νομικές κυρώσεις για τους/τις επαγγελματίες υγείας που προβαίνουν σε οποιοσδήποτε μη αναστρέψιμες, μη επείγουσες χειρουργικές ή/και άλλες παρεμβάσεις που μπορούν να αναβληθούν αλλά δεν αναβάλλονται.
- να θεσπίσουν τη σύσταση μιας ανεξάρτητης ομάδας εργασίας που θα απαρτίζεται ισομερώς από ειδικούς για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ίντερσεξ ομότιμους εμπειρογνώμονες, ψυχοκοινωνικούς επαγγελματίες και ιατρικούς εμπειρογνώμονες, προκειμένου να επανεξετάσουν και αναθεωρήσουν τα πρωτόκολλα θεραπείας.
- να καθιερώσουν το δικαίωμα σε συμβουλευτική από ευαίσθητοποιημένους εμπειρογνώμονες¹ με παρόχους εκπαιδευμένους στο να συνεργάζονται με ίντερσεξ άτομα.
- να παρατείνουν την περίοδο διατήρησης των ιατρικών αρχείων σε τουλάχιστον 40 έτη.
- να παρατείνουν την παραγραφή για χειρουργικές ή/και άλλες παρεμβάσεις σε τουλάχιστον 20 έτη, και να τις αναστέλλουν μέχρι το κατώτατο όριο ηλικίας των 21 ετών του ενδιαφερόμενου ατόμου.
- να επιτρέπουν χειρουργικές ή/και άλλες αναστρέψιμες και μη επεμβάσεις σε ώριμο ανήλικο άτομο, εφόσον το άτομο αυτό δίνει προσωπική και πλήρως ενημερωμένη συναίνεση
  - ο να ορίσουν την παρουσία ανεξάρτητου τρίτου μέρους που θα εποπτεύει τη διαδικασία, προκειμένου να διασφαλίζονται οι αρχές της συναίνεσης.
- να καθορίσουν τις νομικές υποχρεώσεις των επαγγελματιών υγείας ως προς:
  - ο την πλήρη ενημέρωση του υποκειμένου για την αγωγή, συμπεριλαμβανομένων των εναλλακτικών ιατρικών επιλογών καθώς και λεπτομερή ανάλυση των κινδύνων και των πιθανών μακροπρόθεσμων συνεπειών και επιπτώσεων, στη βάση επικαιροποιημένης ιατρικής πληροφόρησης
  - ο την παροχή στο υποκείμενο άτομο και στους γονείς ή τους νόμιμους κηδεμόνες του των λεπτομερών πρακτικών των συμβουλευτικών συναντήσεων ή ιατρικών διαβουλεύσεων.
- να τερματίσουν την κάλυψη των επεμβάσεων ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων των ίντερσεξ (IGM) από το δημόσιο και ιδιωτικό σύστημα υγείας.
- να διασφαλίσουν ότι οι κανονισμοί και οι πρακτικές στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα δεν παρακάμπτουν την εθνική προστατευτική νομοθεσία καθώς και τη νομοθεσία και διατάξεις κατά των διακρίσεων.

2. Προστασία των ίντερσεξ ανθρώπων από τις διακρίσεις σε ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ

- Συμπερίληψη των «χαρακτηριστικών φύλου» ως λόγο διακριτικής μεταχείρισης σε όλες τις υφιστάμενες και μελλοντικές νομοθεσίες και διατάξεις κατά των διακρίσεων, καθώς και στη νομοθεσία και διατάξεις για τα εγκλήματα μίσους και τη ρητορική μίσους. Ο όρος «χαρακτηριστικά φύλου» θα πρέπει:

---

¹ Στο κείμενο του νόμου της Μάλτας του 2017, ο όρος "expert-sensitive" αναφέρεται ταυτόχρονα σε ρητή εμπειρογνωμοσύνη σε συνδυασμό με ευαισθησία μέσω προσαρμοσμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

- ο να περιλαμβάνεται ρητά σε όλες τις διατάξεις και τη νομοθεσία περί ίσης μεταχείρισης και κατά των διακρίσεων.
  - ο να διασφαλίζει ρητή προστασία στους τομείς της απασχόλησης, της πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης και της βίας λόγω προκατάληψης.
  - ο να εξασφαλίζει ρητή προστασία από τις διακρίσεις στους τομείς της κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, των κοινωνικών πλεονεκτημάτων καθώς και της συμμετοχής και δραστηριοποίησης σε οργανώσεις και σωματεία εργαζομένων και εργοδοτών/τριών.
  - ο να διασφαλίζει ότι η παραγραφή των διακρίσεων λαμβάνει υπόψη το χρονικό διάστημα που χρειάζεται ένα θύμα διακρίσεων για να ανακάμψει από τη διάκριση.
- Καθιέρωση ολοκληρωμένων μέτρων ευαισθητοποίησης για το ευρύ κοινό.
- Καθιέρωση υποχρεωτικής επιμόρφωσης, βασισμένης στα ανθρώπινα δικαιώματα των ίντερσεξ προσώπων και των ίντερσεξ θυμάτων για το προσωπικό που εργάζεται σε τομείς όπως:
- ο της υγείας, συμπεριλαμβανομένων ιατρών, μαιών, ψυχολόγων και άλλων επαγγελματιών που εργάζονται στον υγειονομικό τομέα (π.χ. γραμματειακό προσωπικό)
  - ο της ψυχικής υγείας και συμβουλευτικής
  - ο της εκπαίδευσης
  - ο της επιβολής του νόμου
  - ο της φροντίδας ηλικιωμένων προσώπων
  - ο εκπαιδευτικό προσωπικό, κοινωνικοί λειτουργοί, σχολικοί ψυχολόγοι και σχολικό προσωπικό
  - ο συνδικαλιστικές οργανώσεις και συμβούλια εργασίας
  - ο ιατρικοί προϊστάμενοι/ες και ιατροί εργασίας

3. ΥΓΕΙΑ

Θεσμοθέτηση:

- του δικαιώματος λήψης θεραπείας που βασίζεται στις φυσικές ανάγκες του ατόμου και δεν περιορίζεται από τον δείκτη φύλου στα επίσημα έγγραφα του.
- του δικαιώματος στη δια βίου κάλυψη οποιασδήποτε φαρμακευτικής αγωγής απαιτείται ως αποτέλεσμα χειρουργικής ή/και άλλης παρέμβασης στα χαρακτηριστικά φύλου ενός ατόμου, από τα εθνικά συστήματα ασφάλισης και αποζημίωσης υγείας.
- του δικαιώματος πρόσβασης σε κάλυψη για οποιεσδήποτε θεραπείες που δεν περιορίζονται από το δείκτη φύλου στα έγγραφα ενός ατόμου.
- του δικαιώματος σε συμβουλευτική και υποστήριξη για όλα τα ενδιαφερόμενα άτομα και τις οικογένειές τους.
- του δικαιώματος των επιζώντων του ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων των ίντερσεξ (IGM) στην πρόσβαση επανορθωτικής θεραπείας.
- του δικαιώματος πρόσβασης στο ιατρικό ιστορικό και αρχεία.

Λήψη μέτρων για:

- την εξασφάλιση ψυχοκοινωνικής και ομότιμης υποστήριξης για τα ίντερσεξ άτομα και τις οικογένειές τους.
- την καθιέρωση επαγγελματικής συμβουλευτικής μεταξύ ομοτίμων (δηλαδή ομότιμη υποστήριξη από εκπαιδευμένους/ες ομοτίμους/ες συμβούλους).

- τη συμπερίληψη των ίντερσεξ ανθρώπων και των ίντερσεξ ζητημάτων σε όλα τα ιατρικά προγράμματα σπουδών και στα προγράμματα σπουδών στον τομέα της υγείας.
- τη συμπερίληψη θετικών και ενδυναμωτικών πληροφοριών σχετικά με την ύπαρξη ίντερσεξ ατόμων στο πληροφοριακό υλικό που απευθύνεται στους μελλοντικούς γονείς.

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Βασικά πρόσθετα μέτρα για την προστασία του ίντερσεξ μαθητικού/σπουδαστικού πληθυσμού περιλαμβάνουν:

- τη θέσπιση συστημάτων υποστήριξης για ευάλωτους μαθητές, ιδίως συμπεριλαμβανομένων των ίντερσεξ ατόμων και των αναγκών τους.
- την καθιέρωση συλλογής συγκεντρωτικών δεδομένων για τον εκφοβισμό και την παρενόχληση στα σχολικά περιβάλλοντα.
- την εγκατάσταση εργαλείων παρακολούθησης, αξιολόγησης και μέτρησης της σχολικής συμπερίληψης.
- τη συμπερίληψη των ίντερσεξ ανθρώπων και της ύπαρξης περισσότερων από δύο βιολογικών φύλων με έναν θετικό και ενδυναμωτικό τρόπο στα σχολικά προγράμματα σπουδών, στα σχολικά βιβλία και στο εκπαιδευτικό υλικό.
- την καθιέρωση σχολικών πολιτικών, οι οποίες:
  - ο θα προστατεύουν ρητά τα ίντερσεξ παιδιά/παιδιά με ποικιλομορφίες των χαρακτηριστικών φύλου.
  - ο θα συμπεριλαμβάνουν τη βασική γνώση για τα ίντερσεξ άτομα.
  - ο θα σέβονται ρητά το δικαίωμα όλων των παιδιών να συζητούν και να εκφράζουν την ταυτότητα και την έκφραση φύλου τους καθώς και τα χαρακτηριστικά του φύλου τους ανοιχτά.
  - ο θα συμπεριλαμβάνουν ρητά την υποτιμητική γλώσσα στο πεδίο του εκφοβισμού.
  - ο θα καλύπτουν συμπεριφορές που λαμβάνουν χώρα στο σχολείο, στην ιδιοκτησία του σχολείου, σε λειτουργίες και δραστηριότητες που χρηματοδοτούνται από το σχολείο, καθώς και στη χρήση ηλεκτρονικής τεχνολογίας και της ηλεκτρονικής επικοινωνίας που γίνεται στο σχολείο, στο χώρο του σχολείου, σε χορηγούμενες λειτουργίες και δραστηριότητες του σχολείου, σε σχολικούς υπολογιστές, δίκτυα, φόρουμ και λίστες αλληλογραφίας.
  - ο θα εγκαταστήσουν μηχανισμούς εύκολης πρόσβασης σε ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη για τον ίντερσεξ μαθητικό/φοιτητικό πληθυσμό.
  - ο θα καθιερώνουν ρητά το δικαίωμα του/της ίντερσεξ μαθητή/τριας που πρέπει να του/της παρέχεται, σε αίτηση για ειδικές ρυθμίσεις σε σχέση με ειδικές εγκαταστάσεις για το φύλο, όπως τουαλέτες και αποδυτήρια.
  - ο θα ενθαρρύνουν τα σχολεία να ορίσουν εγκαταστάσεις σχεδιασμένες για χρήση από ένα άτομο τη φορά καθώς και προσβάσιμες σε όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως φύλου ή ταυτότητας φύλου και να ενσωματώσουν τέτοιες εγκαταστάσεις ενός χρήστη σε κάθε νέα κατασκευή ή ανακαίνιση σχολικών κτηρίων.

- ο θα επιτρέπουν σε όλα τα παιδιά να συμμετέχουν σε μαθήματα φυσικής αγωγής και αθλητικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των αγωνιστικών αθλημάτων, κατά τρόπο συνεπή με την ταυτότητα φύλου τους.
- ο θα ενθαρρύνουν τα σχολεία να αξιολογούν όλες τις εγκαταστάσεις με βάση το φύλο, τις δραστηριότητες, τους κανόνες, τις πολιτικές και τις πρακτικές προκειμένου να διασφαλιστεί ότι πληρούν τις απαιτήσεις ίσης μεταχείρισης.
- ο θα υποχρεώνουν ρητά το προσωπικό του σχολείου να χρησιμοποιεί το επιθυμητό όνομα και αντωνυμίες με βάση το αίτημα του/της μαθητή/τριας, ανεξάρτητα από το αν αυτά έχουν αλλάξει στα επίσημα έγγραφα.
- ο να επιβεβαιώνουν ή καθιερώνουν την υποχρέωση του σχολείου να αλλάζει τα επίσημα αρχεία ενός/μιας μαθητή/τριας ώστε να αντανακλούν την αλλαγή στο νόμιμο όνομα ή το φύλο, μετά από τεκμηρίωση ότι η αλλαγή έχει εγκριθεί.

5. ΕΓΚΛΗΜΑ ΜΙΣΟΥΣ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΜΙΣΟΥΣ

Προκειμένου να καταπολεμηθούν όλες οι μορφές έκφρασης που είναι πιθανό να παράγουν, να διαδώσουν ή να προωθήσουν το μίσος και τις διακρίσεις κατά των ίντερσεξ ατόμων, είναι σημαντικό:

- να περιλαμβάνονται τα «χαρακτηριστικά φύλου» ως βάση προστασίας στην υπάρχουσα νομοθεσία και τις διατάξεις για τη ρητορική και τα εγκλήματα μίσους.
- να απαγορεύεται η ίντερφοβική ρητορική στα μέσα ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένου του διαδικτύου.
- να ενταχθούν τα ίντερσεξ άτομα ως ευάλωτη ομάδα σε διατάξεις και μέτρα που αφορούν τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων εγκληματικών πράξεων.
- να παρακολουθείται η ίντερφοβική ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους.
- να δημιουργηθούν και να αξιολογούνται προστατευτικά μέτρα για την πρόληψη της ίντερφοβικής ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους.
- να αξιολογηθούν τα υπάρχοντα μέτρα όσον αφορά τη συμπερίληψη των ίντερσεξ προσώπων.

6. ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ ΔΕΙΚΤΗ ΦΥΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ

Εφόσον οι δείκτες φύλου καταχωρούνται στη γέννηση, τα κράτη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι διαθέσιμες επιλογές για την καταχώρηση του φύλου του παιδιού αντικατοπτρίζουν την υπάρχουσα ποικιλομορφία του φύλου και της ταυτότητας φύλου. Επομένως, τα κράτη πρέπει

- καταστατικά και πριν γεννηθεί το παιδί, να παρέχουν στους γονείς πληροφορίες σχετικά με τις νομικές επιλογές για την εγγραφή του παιδιού τους.
- να διαθέτουν τρεις (αρσενικό, θηλυκό, μη δυαδικό ή ισοδύναμο) ή περισσότερους δείκτες φύλου κατά την εγγραφή παιδιού, χωρίς ιατρική δήλωση ή διάγνωση.
- να επιτρέπουν ονόματα ουδέτερα ως προς το φύλο (χωρίς όρο για πρόσθετο έμφυλο όνομα).
- να επιτρέπουν τα ουδέτερα οικογενειακά ονόματα.

- να επιτρέπουν την αναβολή της καταχώρησης φύλου στο πιστοποιητικό γέννησης μέχρι να ωριμάσει το παιδί αρκετά ώστε να συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.
- να επιτρέπουν πιστοποιητικά γέννησης χωρίς καταχώρηση δείκτη φύλου.
- να επιτρέπουν στους γονείς και τους νόμιμους κηδεμόνες να επιλέξουν Α, Θ, Χ για το διαβατήριο ενός παιδιού, όταν το το παιδί καταχωρήθηκε ως μη δυαδικό (ή ισοδύναμο), με μη καθορισμένο ή χωρίς δείκτη φύλου (αν η καταχώρηση έμεινε κενή ή καταχωρήθηκε ως "μη καθορισμένο").

7. ΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΦΥΛΟΥ

Δείτε το ολοκληρωμένο εγχειρίδιο και τη λίστα ελέγχου του 2016 «*Νομική αναγνώριση φύλου στην Ευρώπη*»².

8. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ

Η Διακήρυξη της Μάλτας του 2013, η οποία περιέχει τις κοινές διεκδικήσεις της Διεθνούς Ίντερσεξ Κοινότητας, καλεί τα κράτη:

- να αναγνωρίσουν ότι η ιατρικοποίηση και ο στιγματισμός των ίντερσεξ ατόμων έχουν ως αποτέλεσμα σημαντικό τραύμα και ανησυχίες για την ψυχική υγεία.
- να παρέχουν επαρκή αναγνώριση της ταλαιπωρίας και της αδικίας που προκλήθηκε στους ίντερσεξ ανθρώπους στο παρελθόν.
- να παρέχουν πρόσβαση στα ένδικα μέσα, στις αποζημιώσεις, στη δικαιοσύνη και στο δικαίωμα στην αλήθεια.

9. ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ: Αντιμετώπιση ερευνητικών κενών

Υπάρχουν κάποιες παράμετροι, οι οποίες, αν ληφθούν υπόψη, έχει αποδειχθεί ότι αυξάνουν τη χρησιμότητα των ευρημάτων της έρευνας για τα ίντερσεξ άτομα και βοηθούν στην ανάπτυξη στοχευμένων ερευνητικών προσεγγίσεων:

- Η έρευνα για τα ίντερσεξ άτομα πρέπει να ρωτά για εμπειρίες, όχι για ταυτότητα.
- Τα ίντερσεξ άτομα δεν πρέπει να ερευνώνται μόνο ως ΛΟΑΤΚΙ υποομάδα αλλά ως ανεξάρτητο μέρος του πληθυσμού· ο διαχωρισμός των δεδομένων είναι το κλειδί.
- Συνεργασία με οργανώσεις που ηγούνται ίντερσεξ και με ομάδες υποστήριξης ομότιμων υπό την ηγεσία ίντερσεξ.
- Συμβουλευτική από ίντερσεξ ακτιβιστές και οργανώσεις κατά τη δημιουργία των ερωτηματολογίων ΚΑΙ κατά την ανάλυση και την πλαισίωση των δεδομένων.

² <https://tgeu.org/wp-content/uploads/2017/02/Toolkit16LR.pdf>

10. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ - Δημιουργία βιωσιμότητας

Τα κράτη καλούνται:

- να χρηματοδοτούν εργασίες που καθοδηγούνται από ίντερσεξ ανθρώπους.
- να παρέχουν ευέλικτη και σταθερή χρηματοδότηση σε ίντερσεξ οργανώσεις και ομάδες.
- να παρέχουν επαρκή χρηματοδότηση για αμειβόμενο προσωπικό.
- να επενδύσουν στην εργασία κατά του τραύματος και στην πρόληψη της εξουθένωσης.
- να επενδύουν στην οργανωτική ενίσχυση των ίντερσεξ οργανώσεων και ομάδων.
- να υποστηρίζουν τους/τις/τα ίντερσεξ ακτιβιστές/τριες/τα για να παράγουν έργο σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο.
- να εκπαιδεύουν τα ιδρύματα χρηματοδότησης και τους ομότιμους τους για τα ίντερσεξ ζητήματα.
- να μειώσουν τα εμπόδια για τις ίντερσεξ ομάδες στην εύρεση και αίτηση χρηματοδότησης.
- να επενδύσουν σε έργα που ηγούνται ίντερσεξ άτομα που προσφέρουν εκπαίδευση για ιατρικούς και άλλους/ες επαγγελματίες.
- να επενδύουν σε ομάδες υποστήριξης ομότιμων, κατά προτίμηση σε αυτές που εργάζονται με την προοπτική της από-παθολογικοποίησης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.